גמ׳ אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב אנכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך מתיב רב נחמן בר יצחק ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור אבל אסור בלא פטור ומותר הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש״מ איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אע״פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור ומותר לא פטור אבל אסור הא מדקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש״מ (א) אמר שמואל גכל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא וממאי דפטור ומותר דקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך (ב) דהמפים מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן גמחט של יד ליטול בה את הקוץ ואידך ההצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן זכופין קערה על הנר בשביל שלא תאחז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא (א) תישך:

הדרן עלך האורג

שמנה ישרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור יחיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב: גמ׳ מדקתני החובל (ב) בהן חייב מכלל דאית להו עור מאן תנא אמר שמואל רבי יוחנן בן נורי היא טדתנן רבי יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות רבה בר רב הונא אמר רב אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה דכתיב אאלה הטמאים לכם יחלרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת אפילו רבנן מודו ולענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד משמנה שרצים האמורים בתורה החובל(א) בהן חייב דברי ר׳ יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין עור אלא למה

גמ׳ תחת כנפיו. תחת כנפי כסותו ואין יכול לצאת שננעל בפניו מאליו: יושב ומשמרו. כן ואינו צריך לפתוח לו תלון דאינו אלא שומר: לנועל את ביתו. דכל אדם עושין כן: המפים. מבקע מורסא קיטור״א: אם לעשות לה פה. בתוספתא(ו) תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים של עכשיו עושין למתקן לה פתח: חייב. משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי(ח): ואם להוציא לחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד: פטור. ומותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזור בה שבות משום צערא: מחט של יד. ניטלת בשבת: ליטול בה את הקוץ. והיינו דומיא דלחה דמצער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד וקאמר ניטלת לכתחילה. מחט של יד היא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה(ט) ושל שק לפתוח בה את הדלת קרי לה להאי מחט של יד: קערה. של חרס: כופין. לכתחילה ולא שיכבה את הנר ואשמעינן דכלי ניטל להצלת דבר שאינו ניטל בשבת(י): ועל עקרב שלא תשוך. ואע״ג דממילא מתליד:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים. החולד והעכבר וגו׳ (ויקרא יא): הצדן. חייב שבמינו ניצוד(כ): והחובל בהן חייב. דיש להן עור כדמפרש בגמרא והויא ליה חבורה שאינה חוזרת והויא ליה תולדה דשוחט. לר״ה(ל). נ״א כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו (ג) דחייב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעת ונחשים ועקרבים: החובל בהן פטור. דאין להם עור: שלא לצורך פטור. דאין במינו ניצוד והויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור׳ שמעון היא כדמוקי לה בגמ׳(מ): חיה ועוף שברשותו. פטור אם צדן שהרי ניצודין ועומדין: והחובל בהן חייב. דיש להן עור: גמ׳ שמונה שרצים יש להן עורות. ופליג אדרבנן דאמרי בהעור והרוטב האנקה והכח והלטאה והחומט עורותיהן מטמאין כבשרן אלמא הני ארבעה לית להו עור: אלה הטמאים. בתר והאנקה והכח כתיב ודרשינן ה׳ יתירה דהטמאים לרבות שעורותיהן כבשרן וכתיב אלה למעוטי הנך דקרא קמא החולד והעכבר והצב(נ): אפילו רבנן מודו. דיש להן עור: למה

וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. לאתי דמסיק בריש פ׳ הנחנקין (סנהדרין דף פה.) דאתיא כר״ש אתי שפיר דמיירי אפילו ודאי חביל ומשום שאינה צריכה לגופה שרי אבל לפי מאי דפריך התם והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל לא פשיט הכא מיניה שפיר דבמפיס מורסא דודאי עושה פתח שמא יהא אסור ואומר ר״י דאפילו למאי דס״ד התם פשיט שפיר דמסתבר דככולי עלמא אתיא אפילו כר׳ יהודה וכיון דר׳ יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפילו אינו פסיק רישיה שרי הכא משום צערא דגופא לר״ש נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתחילה מהאי טעמא:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים החובל בהן חייב. לשון שפי׳ הקונטר׳ משום נטילת נשמה עיקר כדפי׳ בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.(ס)): הצדן לצורך חייב. וא״ת מ״ש דאיצטריך הכא למיתני טפי הצדן לצורך חייב בכל חיובי דשבת נמי לא מחייב ר״ש אלא לצורך ואומר ר״י דלהכי תנא ליה הכא לאשמעינן דבשאר שקצים ורמשים שאין להן עור צריך שיתכוין לשום צורך דסתמייהו לאו לצורך קיימי אבל בשמונה שרצים דרישא דיש להם עור סתמייהו ניצודין לצורך עורן להכי תני לצדן בהדי חובל למחייב נמי משום עור: שלא לצורך פטור. פירש רש״י דאין במינו ניצוד ואינו נראה דהא מאן דפטר אין במינו ניצוד פוטר אפילו לצורך אלא יש לפרש דאפילו במינו ניצוד פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור״ת מחקו מן הפירושים: אמר שמואל ר׳ יוחנן בן נורי היא דאמר שמונה שרצים יש להם עור. תימה לר״י דע״כ לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן אלא לענין טומאה אבל בשבת דילמא מודו ליה דהא עור של עגל הרך הוי כבשר לענין טומאה והחובל בו בשבת חייב וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר שרך הוא ותנן חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב וי״ל דעור של עגל הרך ושל עוף אע״ג דחשיב עור הוי כבשר לענין טומאה משום דרכיכין וראוין לאכילה אבל עור ח׳ שרצים סבר שמואל דטעמא דרבנן דחשיבי ליה כבשר משום דאזלי בתר גישתא כדמפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכב:) ולא משום רכיכות דלא רכיך כולי האי וכיון דלית להו ממשות עור החובל בהן פטור כמו בשאר שקצים ורמשים: ע״כ לא פליגי רבנן אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים. וא״ת והא מסקינן בפ׳ העור והרוטב (שם) דבגישתא קמיפלגי ופי׳ בקונט׳ התם דרבנן לא דרשי הטמאים אלא אזלי בתר גישתא ומיהו בלאו הכי א״א לומר התם כדפי׳ הקונטרס דלמאי איצטריך ואיכא למימר דרב דהכא לטעמיה דתני התם תנשמת ולא אזיל בתר גישתא למימר התם רב תנא הוא ופליג והא ע״כ ברייתא דדריש הטמאים קיימא כרב ע״כ נראה דרבנן דמתני׳ דהתם נמי אית להו דרשה דהטמאים אבל לית להו (ד) למינהו הפסיק הענין וכתב הטמאים לרבות ואלה למעט ומוקמינן ריבויא אהנהו ארבע דלית להו גישתא האנקה והכח והלטאה והחומט ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר למינהו וגם תנשמת בכלל וקלת קשה דאמרינן לקמן מאן ת״ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא והא רבנן נמי אזלי בתר גישתא ואפילו הכי דרשי הטמאים וה״נ נימא לרבי יהודה וא״כ נימא נמי עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה דכתיב הטמאים אבל לענין שבת מודה:

אמר

מסורת הש״ס עם הוספות

א) לעיל ג., ב) לקמן ע״ב כתובות ו: עדיות פ״ב מ״ה, ג) לקמן קכב: סנהדרין פד: [עדיות פ״ב מ״ה], ד) לעיל מג. ודף קכא., ה) חולין קכב., ו) [חולין קכב: תוספתא חולין פ״ח], ז) דעדיות פ״א, ח) עי׳ לעיל קו., ט) לקמן קכב., י) עיין לעיל מג., כ) עיין לעיל קו:, ל) עמוד ב, מ) חולין קכב., נ) ד״ה כי.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ועל עקרב שלא ישוך. נ״ב וכ״ע מגמ׳ דברכות פ׳ אין עומדין ריש דף לג אבל מצאתי בתוס׳ לעיל דף ג ד״ה בר מהני תלת דכאן אין הטעם משום סכנה רק מכח מלאכה דאין צריך לגופיה א״כ בזה אין חילוק בין נחש לעקרב. ודו״ק והוא אמת גמור ת״ל: (ב) שם והחובל בהן: (ג) רש״י ד״ה והחובל וכו׳ וחייב משום: (ד) תוס׳ ד״ה ע״כ וכו׳ אבל לית להו דלמינהו הפסיק:

הגהות וציונים

א] נדצ״ל והחובל וכ״ה בר״ח בע״ב, ואולי כאן מקומו של הב״ח אות ב: ב] עיין שה״ג מערכת גדולים אות ל׳ ערך לוי״ה בשם האוה״ח דפירוש זה הוא מרבו רבינו הלוי, ויש מי שאומר כי לוי״ה ר״ת למורנו ורבנו יצחק הלוי:

ליקוטי רש״י

[נדפס בסוף המסכת]

רב נסים גאון

הביברין שוין זה הכלל כל מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. במסכת יום טוב בפרק אין צדין (דף כד) גרסי׳ היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר. דוחה מה שאמרנו כן אלא השני דברים מעיקר אחד הם והואי כי מה שעומד בביבר והוא עדיין מחוסר צידה פטור מן החטא׳ כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר צידה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה. ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר צידה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה בו הצידה ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר צידה עדיין ומי שלוקח ממנו ביום טוב עובר על מה שכתוב (במדבר כח) כל מלאכת עבודה לא תעשו מפני שאי אפשר ליקח מה שיש בתוך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה מי שרודף אחרי ציד עד שהגיעו לתוכו בשבת חייב כי עשה מלאכה ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה בו הצידה ומותר ליטול ולאכול ממנו לפי שמה שהוא לוקח כבר ניצוד ונגמרה בו מלאכה ולא עשה ביום טוב מלאכת עבודה ולפיכך אמרו בי״ט ושאינו מחוסר צידה מותר. ואמרו בתוספתא דשבת (פרק יג) הצד יוני עלייה ויוני שובך וציפורים שקיננו בטפיחין או בבירה וכל שמחוסר צידה חייב לפי שעשה מלאכה האווזין והתרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור מפני שלקח ממה שנגמרה בו הצידה ולא עשה ביום השבת מלאכה ולפיכך הוא פטור כמו שפירשנו. נתבאר לך עכשיו כי השני דברים שוין וכי דבר שחייב עליו בשבת מפני שנגמרה מלאכתו מותר לקחת ממנו ביום טוב ובדבר שפטור עליו בשבת מפני שלא נגמרה מלאכתו אסור ליטול ממנו ביום טוב שהרי מחוסר עשייה והרי עשה עבודה ביום טוב וכמו כן עוד התוספתא שוה למשנה ועיקר זה כי צד בשבת לביבר שאינו מחוסר צידה חייב והצד ממנו פטור והצד בשבת לביבר המחוסר צידה פטור והצד ממנו חייב ודברי המשנה הן אמורין בהצד לביבר ודברי התוספתא הן בהצד ממנו ואין ביניהן חלוקה בדין ושמור דבר זה שביארתי לך:

סליק פרק האורג

פרק י״ד שמונה שרצים. וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים. משכחת לה בתורת כהנים הטמאים לרבות עורותיהן יכול עורות כולן ת״ל אלה אלו עורות הטמאים עור האנקה והכח

עין משפט נר מצוה

לג א מיי׳ פ״י מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין סה:
לד ב מיי׳ שם טוש״ע א״ח סי׳ שט״ו סעי׳ ו:
לה ג מיי׳ פ״א מהל׳ שבת הל׳ ג סמג שם:
לו ד מיי׳ פ״י שם הל׳ יז סמג שם טוש״ע א״ח סי׳ שכח סעיף כח:
לז ה מיי׳ שם הל׳ כה וסמג שם טוש״ע א״ח סי׳ שטז סעיף ז:
א ו מיי׳ שם הלכה כא ופ״ח שם הלכה ט סמג שם וטוש״ע שם סעיף ח:
ב ז מיי׳ שם פ״י הל׳ כד טוש״ע שם סעי׳ יב:
ג ח מיי׳ פ״ד מהלכות אבות הטומאות הל׳ ח סמג עשין רנט:

תורה אור השלם

א) אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׁרֶץ כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב: [ויקרא יא, לא]

רבינו חננאל

טרד לצבי עד שנכנס לגינה או לחצר או לביבר בשבת הרי זו אינה צידה ופטור וחכ״א אפי׳ טרדו לגינה או לחצר או לביבר וכלאו שם הרי זו צידה וחייב. ורמינן מתניתין אהדדי תנא (בביצה דף כג) אבל צדין חיה מן הביברין בי״ט כי חיה שהיא בביבר זו (צידה בביבר) צידתה וכשנוטלה מן הביבר אינו חשוב כצידה. ותניא ביברין של חיה [ושל עופות] אין צדין מהן ביום טוב שמעינן מינה כי חיה שבביבר לאו כצודה דמיא ועכשיו הוא צד אותה. ואוקימנא למתני׳ כחכמים דאמרי הצד חיה לביבר חייב ומשום הכי צדין אותה ביום טוב וברייתא כר׳ יהודה. אלא עופות אעופות קשיא. דמתניתין שריא למיצד עוף מן הביברין וברייתא אוסרת וכי תימא כי שריא מתניתין מביבר מקורה וברייתא כי אסרה מביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ור׳ יהודה ורבנן מודו כי הכולא צפור בתוכו בשבת אינו חייב דלא דמו לצד ולאו הוא צד אלא בזמן שצדו למגדל וכל מאן דפטר על זה בשבת אסיר למיצד מיניה בי״ט וכל מאן דמחייב עליה בשבת שרי למיצד מיניה בי״ט וכ״ע על צפור למגדל מחייב בשבת על צפור לבית לא מחייב והכין קשיא היכי שריא מתני׳ עוף מן הביבר בי״ט ובשבת פטור עליה או היכי אפטר בשבת ובי״ט אוסר. אמר רבה בר הונא הכא בצפור דרור עסקינן כו׳. פי׳ כי קתני בשבת הצד צפור לבית פטור בצפור דרור ואפי׳ כד מיבחשה לא חבשה נפשה בצידה לפי שאינה מקבלת מרות אבל צפור אחרת דלא רגילה בבית מאלתר שיסגו׳ עליה בית מקורה מקבלת מרות וכצודה דמיא וחייב עליה בשבת וכיון שחייב עליה בשבת שרי לצודה בי״ט. השתא דאתית להכי לענין עוף ואוקימתה זו א) ששנויה בשבת בביבר שאינו מקורה והשנויה בי״ט בביבר מקורה ונקטינן מהדדי חיה אחיה [נמי כי אקשין] לן ואוקימתיה חדא לר׳ יהודה וחדא לרבנן לא צריכין להכין אלא מתני׳ דקתני צדין חיה מן הביברין בביבר קטן וברייתא דתני אין צדין בביבר גדול. היכי דמי ביבר גדול [היכי] דמי ביבר קטן ופירשנו בה ג׳ פירושי וכולן קיימין ואתו הדין פירוקא קרוב לדר׳ שמעון בן גמליאל דאמר לא כל הביברין שוין אלא כל ביבר המחוסר צידה וצריך למיצדיה בתר הכין פטור עליו בשבת ואסור לצוד ממנו ביו״ט וכל ביבר שאינו מחוסר צידה חייב עליו בשבת וצדין ממנו בי״ט והלכתא כר׳ שמעון בן גמליאל. ומפורש בי״ט היכי דמי מחוסר צידה ואסיקנא שבאות לכלובן ולא בעיין לדבויי פי׳ רַבַּיֵי. שאורב להן בדרך שהצייד אורב לצודו כדכתיב יארוב במסתר גו׳ ידכה ישוח ומצפיר להן מיכן ומיכן. והכין הצד צבי פתי סומא וישן חייב משום דבויי חיגר או זקן או חולה מחמת אוצנא פטור דלא בעי. רבויי חגבין. גזין והן ממיני דבורים צירעין ויתושין כל שבמינו ניצוד הצדן בשבת חייב וכל שאין במינו ניצוד הצדן בשבת פטור וחגבים ודאי יש במינו ניצד בשעת הטל אין יכולות לפרוח שאין בהן כח ואין צריכין צידה אלא ניטלת ביד ובשעת השרב אם מלקחות ובאות כמים הנשפכין או כדבר הירוי

חשק שלמה על רבינו חננאל א) דברי רבינו נריך ביאור לכאורה דהא מתניתין דא״נ והברייתא הכל ביו״ט מיירי וע״ז קא מתרץ הא בביבר מקורה וכו׳ וצ״ע:

הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

למה שמנו חכמים אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר אלא למה שלא מנו חכמים אמר ליה רבא הא למה שמנו חכמים קאמר אלא אמר רבא הכי קאמר אין עור מטמא כבשר אלא למה שמנו חכמים מכלל דרבי יוחנן בן נורי הנך נמי דלא מנו חכמים מטמאין והא קתני ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות ולא מטמאין (א) [אמר רב] אדא בר מתנה תריץ הכי וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים ואכתי לענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד מח' שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב בשרצים שיש להן עורות ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת נצרר הדם אע"פ שלא יצא רבי יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות אמר רב אשי מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא דתנן ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה אבל רבנן דפליגי עליה דרבי יוחנן לענין טומאה לענין שבת מודו ליה אי הכי האי דברי רבי יוחנן בן נורי דברי רבי יוחנן ומחלוקתו מיבעי ליה תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלוקתו בעא מיניה לוי מרבי מנין לחבורה שאינה חוזרת דכתיב היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו מאי חברבורותיו אילימא דקאי ריקמי ריקמי האי ונמר חברבורותיו נמר גווניו מבעי ליה אלא ככושי מה עורו דכושי אינה חוזרת אף חבורה אינה חוזרת: ושאר שקצים כו': הא הורגן חייב מאן תנא א"ר ירמיה ר"א היא דתניא ר"א אומר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת מתקיף לה רב יוסף עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל שאר שקצים ורמשים דפרין ורבין לא פליגי ושניהם לא למדוה אלא מאילים רבי אליעזר סבר כאילים מה אילים שיש בהן נטילת נשמה אף כל שיש בו נטילת נשמה ורבנן סברי כאילים מה אילים דפרין ורבין אף כל דפרה ורבה א"ל אביי וכינה אין פרה ורבה והאמר מר יושב הקב"ה וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים והתניא טפויי וביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים והרי פרעוש דפרה ורבה ותניא הצד פרעוש בשבת רבי אליעזר מחייב ורבי יהושע פוטר אמר רב אשי צידה אהריגה קרמית עד כאן לא פליגי רבי אליעזר ור' יהושע אלא דמר סבר דבר שאין במינו ניצוד חייב ומר סבר פטור אבל לענין הריגה אפילו רבי יהושע מודה: הצדן לצורך חייב וכו': מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה איכא דמתני לה אהא המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה ואיכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב א"ר יוסי בר אבין ובין סנפיריו אמר רב אשי לא תימא יבש ממש אלא אפילו דעבד רירי אמר מר בר המדורי אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב מאי טעמא אמר רבא בר המדורי אסברא לי לאו אמר רב ששת האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו הכא נמי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו אמר אביי האי מאן דתלש פיטרא

רש"י

למה שמנו חכמים. בשחיטת חולין אלו שעורותיהן כבשרן והאי ודאי משבשתא היא אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור דהא עורותיהן כבשרן קאמרי: ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר. אלא לאותן ד' שלא מנו חכמים חולד ועכבר וצב ותנשמת אבל האנקה הכח והלטאה והחומט אין עורן חלוק מבשרן ולא הוי חבורה ומ"מ קשיא לרב: א"ל רבא והא למה שמנו קאמר. ולא טעי תנא בין מנו ללא מנו: אין עור מטמא כבשר כו'. והכי קאמרי ליה דקאמרת לענין שבת יש להן עור אבל לענין טומאה עורותיהן כבשרן דאיתרבו מהטמאים אין עור מטמא כבשר אלא לאותן ארבעה שמנו: מכלל דרבי יוחנן כו'. בתמיה והא קתני התם גבי טומאה דכל ח' שרצים לרבי יוחנן בן נורי יש להן עורות: תריץ הכי. סמי מברייתא אלא ותני אין עור למה שמנו חכמים ומיהו לרב לא תקשי דהכי קאמרי ליה לענין שבת מודינא לך דהחובל בהן חייב אבל לענין טומאה פליגא דאין עור לאותן ד' שמנו: בשרצים שיש להן עורות. לאותן ד' שלא מנו: נצרר הדם. נאסף ונקשר במקום אחד שוב אינו חוזר ונבלע: מאן ת"ק. דהך מתניתא דאמר בשרצים שיש להן עורות דמשמע דיש מהן דפטור: רבי יהודה היא. דלענין טומאה לא יליף מאלה הטמאים אלא ההוא דאית ליה גישתא שעורו עב ויש לו עור ממש אינו כבשר ושאינו עב הוי כבשר והלטאה משום דעורה עב משוי ליה כחולדה בהעור והרוטב הלכך לענין שבת נמי לאו עור הוא בשלש מהן אנקה וכח וחומט אבל לרבנן דהעור והרוטב שמנו הלטאה בהך שעורותיהן כבשרן אלמא דטעמייהו לאו משום עור ולאו עור אלא משום דרשה דקרא לענין טומאה הוא דפליגי משום קרא אבל לענין שבת מודו דודאי עור הן: דברי ר' יוחנן בן נורי. דקתני בההיא ברייתא דלעיל לענין שבת כיון דלא איפלגו רבנן עליה אלא לענין טומאה דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלוקתו מיבעי ליה: מנין לחבורה שאינה חוזרת. ולמילף דההיא למוחרת לאו חבורה היא כגון הנך דאין להן עור שנצרר בו הדם חבורתו חוזרת לקדמותה או מכה קטנה שלא נצרר הדם: אילימא דקאי ריקמי ריקמי. ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים: אלא ככושי כו'. והאי נמר לשון תמורה היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו כלומר וימיר חבורת עורו לחזור לקדמותו שלא יתקשה העור במקום המכה: גמל. משום דגדול הוא נקט ליה: מאילים. אילים מאדמים שנשחטו למלאכת המשכן בשביל עורותיהן: והא אמר מר. בשמעתא קמייתא דמס' ע"ז: ביצי כינים. קס"ד כינים קטנים כשיוצאין מביציהן: הטפויין. מין הטפויין וביצי כינים מתניתא היא ולא ידענא היכא תניא: הצד פרעוש. ממקום שאינו נילוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או מבגדיו מבחוץ: להוציא ממנה לחה. מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך (ב) להיות כאן פתח מעכשיו: הצד נחש. נמי הצידה היא המלאכה וזה אינו צריך לצודה אלא שלא תשכנו ואם יודע שתעמוד ולא תזיקנו לא היה לד: השולה דג. שהיה נילוד ועומד מבעוד יום: כסלע. כרוחב סלע: חייב. משום נטילת נשמה דתו לא חיי: עביד רירי. שנוגעין בו וחוט הרירין נמשך מן האצבע: דלדל. עקר שהפילתו על ידי דלדול זה: בר המדורי אסברא לי. טעמא דהא מילתא: כשותא. הומלון וגדל מתוך ההיזמי מריח הקרקע שההיזמי יונק ממנו: מיחייב. ואף על פי שאינו מחובר לקרקע כדאמרינן בעלמא (עירובין דף כח: (ג)) מאוירא רבי: פיטרא

תוספות

אמר אביי אין עור חלוק מבשר כו'. מסקנא דפירכא היא מאביי דודאי אליבא דאביי פליגי לענין שבת אבל למאי דמפרש רבא ורב אדא לא פליגי מידי לענין שבת ותימה הוא כיון דלא קיימא שינויא דאביי היכי פריך מינה: הצד את הפרעוש כו' ר"י פוטר. משמע דפטור אבל אסור ואומר ר"י בשם הרב פורת דאפ"ה אם נושך האדם מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דמשום צער שרי אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו ירא שינשכנו כגון על סרבלו מבחוץ אסור ליטלו אבל יכול להפילו מעליו:

יש ספרים דגרסי מ"ט מחייב רבי אליעזר לאו משום דפרה ורבה ושיבוש הוא דהא אפילו בכינה מחייב רבי אליעזר ופרעוש נקט לרבותא דרבי יהושע דאפילו פרעוש פוטר ושינויא נמי דמשני לא משמע דגריס ליה ור"ת נמי מחקו מספרו:

כיון שיבש בו כסלע. בנילוד ועומד במים איירי מדלא מחייב ליה עד שיבש כסלע: ואי

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף ה:
ה ב מיי' פי"א שם הל' ג סמג שם טור א"ח סימן שטז:
ו ג ד מיי' פ"י שם הלכה כד ופי"א שם הל' ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף ט:
ז ה (מיי' פ"י שם הל' כא) סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
ח ו ז ח מיי' פי"א שם הלכה א:
ט ט י מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ה:

רב נסים גאון

והלטאה והחומט ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות. ומשכחת לה עוד במסכת חולין בפרק העור והרוטב (דף קכב) אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור החזיר של ישוב ר' יוסי אומר אף עור חזיר הבר עור חטרת גמל הרכה ועור הראש של עגל הרך ועור בית הפרסות ועור בית הבושת ועור השליל ועור שתחת האליה ועור האנקה והכח והלטאה והחומט ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה הרי אלו שמנו אותם חכמים מטמאין עורן כבשרן ואין להן עור שהוא חלוק מבשרן לענין טומאה: מלאכה שאינה צריכה לגופה דפליגי בה ר' יהודה ור' שמעון כבר כתבנוה בפרק יציאות השבת [יב ע"א]: אמר רב ששת האי מאן דעקר כשותא מהגה והיזמנה חייב משום עוקר דבר מגידוליו. משתכח בפרק בכל מערבין (עירובין דף כח) ר' זירא כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפיתחא' דבי ר' יהודה בר אמי אמר כי חלפי רבנן איקום מיקמייהו ואקביל אגרא נפק אתא ינוקא אמר ליה מאי אגמרך רבך בכשות אמר ליה כשות בורא פרי האדמה כשות נמי מארעא קא רביא דהא קא חזינן דקטלינן להי להיזמא ומיתא כשותא ובפרק ר"א אומר תולין את המשמרת (דף קלט) אמרו מכריז רב (מטא זמן כשותא) [האי מאן] דבעי למיזרע כשותא בכרמא ניזרע: מאן דתליש פיטורא. הן פטריות שהזכירו

רבינו חננאל

(הידוי) שהן באות כמו נופלות למקום אחד ואין בהן כח לילך לכאן ולכאן פטור עליהן כאלעזר בן מהבאי ואם מפורדות הן לדעתן חייב: צבי שנכנס לבית. עיקר דבר בעשותה אחת אחד שעשה חייב ב' שעשאו פטורין ומפרש בהמצניע בענין המוציא ככר: אין צידת ארי אלא בהכנסתו (לגדונדקי) [לגורזקי] שלו פי' לכלובו: ישב אחד על הפתח כו'. אסיקנא שאם היה צבי רץ כדרכו ונתכוון אדם לנעול בפני עצמו ונעל בפניו ובפני הצבי פטור: נכנסה צפור תחת כנפיו יושב ומשמרה עד שתחשך ומתני' ובא השני וישב בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו השני מותר לישב ולשמור עד שתחשך: אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבד מהני תלת דפטור ומותר ואלו הן כו' ומפרש (לעיל ג) אע"ג דעביד בהו מעשה איכא אחריני טובא פטור (אף דלא) [אם לא] עביד בהו מעשה: הדרן עלך האורג

שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ודאי זו המפורשות במשנתנו הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור אפי' בח' שרצים היא דאי הוה שנו ח' שרצים לענין צידה והוה מיחייב הצדן בין לצורך ובין שלא לצורך ושאר שרצים ורמשים צדן לצורך [חייב] ושלא לצורך פטור (הוה) מפרש בגמ' טעמא דמילתא. ופי' החובל. העושה חבורה וכיון דמפרש כי חבורה זו אינה חוזרת שמעינן מינה כי עור הוא שאם נעשית בו חבורה ועשה מקומו צלקת וכיוצא בהו. ומדקאמר בשמנה שרצים החובל בהן חייב מכלל שיש להן עור ומוקים לה שמואל כר' יוחנן בן נורי דאמר ח' שרצים יש להן עורות אבל רבנן לא דתנן בהעור והרוטב אלו שעורותיהן כבשרן ומנו האנקה והכח והלטאה והחומט א) ודקתני נמי והתנשמת דאלמא לית להו עורות דכל מאי דאית ליה עור לא מיטמא עורו טומאת נבלות וכד מיעבד טהור והני שרצים עורותיהן כבשרן ור' יוחנן בן נורי פליג בשאר ח' ואוקמה שמואל להא מתניתין כוותיה. ורב אמר אפי' תימא רבנן לאו משום דאין להן (לעכבר ולצב ולחולדה) ב) עורות טמאו רבנן למשכייהו אלא מדרבינהו קרא אלה הטמאים לכם ודרשי אלה הטמאים לרבות עורותיהן כבשרן אבל לענין חובל בשבת מודו רבנן בח' שרצים שיש להן עורות. ואקשי' עלה דרב ולא פליגי והתניא הצד אחד מח' שרצים והחובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי וחכ"א אין להן עור כי עורותיהן כבשרן הוא ופריק ר' אלעא הכי קתני וחכ"א אין עור מטמא כבשר אלא מה שמנו חכמים ואמרו אלו שעורותיהן כבשרן. ואתמהינן אדרבה למה שמנו חכמים אין להן עור כי עורותיהן כבשרן. ודייקינן מדקתני חכמים דהני ששנוין במשנה ואלו שעורותיהן כבשרן הוא דעורן טמא כבשרן והנשארין לא מכלל דר' יוחנן בן נורי דפליג עליהן סבר דאפי' הנשארין מטמאו והא ח' שרצים יש להן עורות קתני דאלמא כולן לא מטמא עורן ונדחת דתריץ רב אדא הכי וחכ"א לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים כלומר אין להן עור אלא כבשר הוא חשוב ור' יוחנן בן נורי פליג ואמר יש להן עורות. ואקשי' וכי לענין טומאה פליגי לענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד משמנה שרצים והחובל בהן חייב בשרצים שיש להן עור ואי זו היא חבורה כל שאינה חוזרת.

חשק שלמה על רבינו חננאל א) אולי צ"ל ורב תני נמי תנשמת. ועי' בחולין דף קכ"ב ע"ב: ב) נראה דצ"ל והאנקה והכח והלטאה והחומט:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) חולין מו., ב) שם קכב., ג) לעיל יב., ד) ע"ז ג:, ה) לעיל קו: וש"נ, ו) [לעיל קה: וש"נ], ז) לעיל ע"א כתובות ו: [עדיות פרק ב מ"ה], ח) [עדיות שם] לעיל ע"א, ט) תענית כד., י) עיין תוס' לעיל עה. ד"ה הצד, כ) [עי' תוס' ע"ז כו. ד"ה סבר].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מטמאין אלא אמר רב אדא בר מתנה: (ב) רש"י ד"ה להוציא ממנה וכו' לריך לו להיות: (ג) ד"ה מחייב וכו' כדאמרי' בעלמא עירובין כח ע"ב. נ"ב ע"ש דהמסקנא היא דמארעא קא רבי. והערוך גם הוא פי' הכא על פי המסקנא דהתם. עיין ערך כשות:

גליון הש"ס

גמ' והדי פרעוש. עי' בר"ן פ"ק דמסכתין ה ע"ב: שם אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה. עי' בכורות כה ע"א תוס' ד"ה ואמר ריש לקיש: רש"י ד"ה הטפויין כו' ולא ידענא. עי' ברכות כה ע"ב ד"ה מאן שמעת ליה וש"נ:

תורה אור השלם

א) הֲיַהֲפֹךְ כּוּשִׁי עוֹרוֹ וְנָמֵר חֲבַרְבֻּרֹתָיו גַּם אַתֶּם תּוּכְלוּ לְהֵיטִיב לִמֻּדֵי הָרֵעַ: [ירמיה יג, כג]

הגהות וציונים

א] ע"פ המהרש"ל ועי' הג' הב"ח ובמהר"ם: ב] נדצ"ל והחובל וכ"ה בר"ח, עיין בע"א בהגר"צ אות א: ג] כת"י הטפויין (וכ"ה ברש"י): ד] בכת"י נוסף הכא נמי: ה] [לפרש"י ותוס' בניצוד ועומד וכו' דחיקא מלת "הים" והרמב"ם ריש פי"א מהל' שבת גרס הספל] (גליון): ו] ביאור תיבות "היזמי והיגי" עיין ליקוטי רש"י: ז] כת"י פליגנא עלך (דפו"ר פליג'): ח] עיין ענף יוסף על ע"י: ט] [נמשך עם האצבע כצ"ל] (גליון): י] צ"ל בתוך (כ"ה בכת"י): כ] את האדם (תוס' הרא"ש): ל] בב"י סי' שטז (ד"ה ולשון התוספות) כתב דמרישא דלישנא משמע דלא שרי ליטלה אלא בשעה שנושכת דוקא, ומסיפא דלישנא משמע דכשהיא על בגדיו מבפנים שרי ליטלה, עיי"ש:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה